

prof. zw. dr hab. Paweł Łukaszewski
Wydział I, Katedra Kompozycji
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina
w Warszawie

R E C E N Z J A

partytury pt. *Koncert* na altówkę i orkiestrę smyczkową
oraz pisemnej pracy będącej opisem dzieła, zatytułowanej
Idea brzmieniowości w Koncercie na altówkę i orkiestrę smyczkową

mgr Ewy Fabiańskiej-Jelińskiej,

przedstawionej do przewodu doktorskiego
w zakresie specjalności "kompozycja".

I. Sylwetka doktorantki

Pani Ewa Fabiańska-Jelińska odbyła studia muzyczne w dwóch specjalnościach: na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (w latach 2008-2011) studia licencjackie z muzykologii oraz studia magisterskie na Wydziale Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Rytmiki – w specjalności kompozycja – w klasie prof. dr hab. Zbigniewa Kozuba w Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu (dyplom w roku 2013). Ukończyła także studia podyplomowe w dwóch specjalnościach: kompozycja - na Universität für Musik und darstellende Kunst w Wiedniu (2013-2014) w klasie profesora Reinharda Kargera i manager kultury - w Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych w Poznaniu (2014). Od roku 2013 pracuje na stanowisku wykładowcy Akademii Muzycznej w Poznaniu.

Ewa Fabiańska-Jelińska jest autorem 57 utworów: solowych, kameralnych, chóralskich i orkiestrowych. Zawarty w dokumentacji wykaz kompozycji obejmuje lata 2005-2016, są to więc utwory napisane w przeciągu 11 lat. Jej kompozycje prezentowane były w Polsce, m.in. na Międzynarodowych Festiwalach Muzyki

Współczesnej: „Warszawska Jesień”, "Poznańska Wiosna Muzyczna", "Muzyka w Starym Krakowie", "Probaltica" i innych oraz za granicą (m.in. w Czechach, Austrii, Holandii, Luksemburgu, Słowenii, USA). Wśród wykonawców Jej kompozycji wyróżniają się Orkiestra Filharmonii Poznańskiej, Orkiestra Polskiego Radia "Amadeus", "NeoQuartet" czy "Baltic Neopolis Orchestra" w której pełniła Kompozytorka funkcję "Kompozytora-rezydenta". Jej utwory są wydawane przez Polskie Wydawnictwo Muzyczne oraz Norsk Musikforlag z Norwegii. Doktorantka jest laureatką licznych nagród: w Polsce (Bydgoszcz, Kraków, Poznań, Warszawa) i za granicą (Oklahoma, Praga) i stypendiów: Młoda Polska, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Prezydenta Miasta Torunia, Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz Miasta Poznań.

Lista osiągnięć, nagród, kompozycji i wykonań jest długa i świadczy, pomimo młodego wieku doktorantki, o szerokim rezonansie Jej twórczości i uznaniu dla Jej działań.

II. Partytura "Koncertu"

Przedstawiona do recenzji kompozycja napisana została pod kierownictwem prof. dr hab. Zbigniewa Kozuba. Ukończony w 2016 roku *Koncert* o czasie trwania ca 21 minut rozmieszczony jest na 42 stronach partytury. Instrumentarium to altówka solo i minimum 14-osobowa grupa smyczkowa. Składający się z trzech części utwór zadedykowany jest Ewie Guzowskiej i Baltic Neopolis Orchestra i napisany został w ramach programu Kompozytor-rezydent (IV edycja), realizowanego przez Instytut Muzyki i Tańca w roku 2014.

Materiał muzyczny jest klarowny i oszczędny, szczególnie istotne są w nim, w moim przekonaniu: spójność formalna i wyrazowa, selektywność w doborze środków wypowiedzi twórczej i przejrzystość notacji. Pragnę podkreślić także rozważne, prowadzone z umiarem kształtowanie planów. Ważnym ze względów formalnych, ale także i wyrazowych jest umieszczenie w koncercie trzech kadencji altówki: jednej w części I, a dwóch w części III.

Proces regulacji czasu w utworze przebiega w sposób dwubiegunowy: występują odcinki *ad libitum*, choć z określonym metrum i w określonym tempie, kontrastujące z odcinkami o tradycyjnych układach metrycznych *senza ad libitum*.

Kontrast to zasada o cechach wyraźnie formotwórczych, dominująca w tym utworze: gwałtowne w charakterze odcinki orkiestrowe przedzielane są lamentującymi, solowymi płaszczyznami altówki i prowadzą do kadencji, które pozwalają wykonawcy ukazać walory brzmieniowe oraz umiejętności techniczne.

Naczelna cecha omawianej kompozycji to logicznie i precyzyjnie nakreślony obszar stylistyczny utworu. Znajomość techniki wydobywania dźwięków i różnych sposobów artykulacji w warstwie smyczkowej, a także różnorodność zastosowanych zabiegów fakturalnych w rezultacie doprowadziły do osiągnięcia naturalności i przejrzystości wyrazu muzycznego.

Pewne niedociągnięcia związane są z doborem wielkości nut, które są w każdej części inne, w moim przekonaniu za wielkie, szczególnie w częściach II i III. Zbędne wydaje się także powtórzenie tytułu utworu, dedykacji i nazwiska kompozytorki na pierwszych stronach części II i III. Zdarzają się pojedyncze drobne błędy notacyjne (łuki w *pizzicato*, cz. II t. 17), wadliwe smyczkowanie (cz II t. 31, 63, cz III t. 81 vl, t. 117 vl), niepotrzebna pauza (t. 32 vl, vc, cb, t. 50 vc, cb); dwukrotnie na stronach opisowych powinno być *contrabasso*, a nie *contrabass*, zamiast *divisi* wystarczy *div.*, a altówka poprawnie w języku włoskim to *viola sola!*¹

Warto poprawić te drobiazgi przed publikacją partytury w wydawnictwie.

III. Pisemny opis dzieła

Praca Ewy Fabiańskiej-Jelińskiej pt. "*Idea brzmieniowości w Koncercie na altówkę i orkiestrę smyczkową*" składa się ze 141 stron, z czego zasadniczy jej tekst zawarty został na 127 stronach.

Pod względem formalnym praca pisemna ułożona jest poprawnie i składa się ze wstępu, dwóch rozbudowanych rozdziałów, zakończenia i obejmującej 72 pozycje wyjątkowo bogatej bibliografii. Należy podkreślić również dużą liczbę przypisów (86) i przykładów nutowych (50).

W rozdziale I przedstawia doktorantka w ujęciu historycznym genezę polskich koncertów altówkowych, omawiając utwory Aleksandra Tansmana, twórców II połowy XX wieku: Witolda Friemanna, Grażyny Bacewicz, Tadeusza Natansona, Tadeusza Bairda, Tadeusza Paciorkiewicza, Romana Palestra, Krzysztofa Pendereckiego, Petera Paula Koprowskiego, Bogusława Schaeffera, Marka Stachowskiego oraz napisanych już w XXI wieku utworów kompozytorów młodego pokolenia: Tomasza Praszczaka i Sławomira Zamuszki.

Rozbudowany rozdział II rozpoczyna podrozdział 2.1. w którym Autorka przybliży czytelnikowi swoje inspiracje, głęboko i wnikliwie prowadząc swój wywód przez słowa filozofów i papieży, którzy ukazywali sens wiary i ufności w Boże Miłosierdzie. Cenne są przytoczone słowa św. Augustyna opisujące poszukiwania celu i sensu życia, które jest nieustannym dążeniem do światłości. W podrozdziale 2.2 ukazuje doktorantka sposób rozumienia i kształtowania formy muzycznej w zderzeniu z tytułową ideą brzmieniowości. Dalsza analiza dotyczy formy utworu, zastosowanych faktur i ich wpływu na ogólny wyraz kompozycji. Wreszcie ukazuje autorka ideę koncertowania i jej wpływ na fakturę kompozycji i omawia rolę aparatu wykonawczego.

Brzmieniowość w "*Koncertie*" została opisana szczegółowo i gruntownie. Praca pisana jest dobrym i precyzyjnym językiem, a informacje w niej zawarte wskazują na niebanalną drogę i poszukiwania zarówno kompozytorskie, związane z konstruowaniem ogólnych założeń partytury, jak i przede wszystkim teoretyczne, które doprowadziły autorkę do ostatecznego rezultatu.

W moim przekonaniu praca pisemna jest dowodem na to, że opis dzieła jest potrzebny w przeprowadzaniu przewodu doktorskiego, nie jest on li tylko warsztatową analizą, lecz ukazuje drogę przemyśleń i założeń prekompozycyjnych autorki.

Ogólna konstrukcja pracy mogłaby wyglądać nieco inaczej. Na stronie 73, po długiej części opisowo-historycznej, otrzymujemy pierwsze informacje dotyczące dzieła. Można byłoby wyodrębnić tę część jako osobny podrozdział poświęcony analizie partytury. Nie stanowi to jednak mankamentu, praca jest obszerna i dalsza jej część wyczerpuje temat w sposób zadowalający.

¹ także *arpa sola* i *tuba sola*.

Niedociągnięcia o których wspomniałem wcześniej, nie mają bezpośredniego wpływu na ocenę pracy Ewy Fabiańskiej-Jelińskiej i są tylko uzupełnieniem analizy dzieła.

IV. KONKLUZJA

Po przeanalizowaniu obu prac wyłania się z nich sylwetka doktorantki, wyposażonej w dobre podstawy warsztatu teoretycznego i kompozytorskiego, o ukształtowanej świadomości twórczej.

Przedstawione do recenzji: kompozycję oraz pisemny opis dzieła oceniam pozytywnie i stwierdzam, że praca Pani mgr Ewy Fabiańskiej-Jelińskiej spełnia wymagania „ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki” i wnioskuję o jej przyjęcie oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

prof. zw. dr hab. Paweł Łukaszewski

Warszawa, dnia 9.06.2016 roku